

főleg színházavatáskor (többszemélyes nagy jelenet alakjában is), évfordulók, vagy más ünnep alkalmából szoktak prologust bevezetni. (V. ö. Beköszöntő. Előjáték. Előversengés.) A régi magyar színház idején a P. annyi, mint »beköszöntő beszéd.« (»Magyar Kurir«, 1819. I. kötet, 297. oldal).

Proportio (latin: proporció, a. m. — arány), a jövedelem meghatározott hányada, aránylagosan felosztott jövedelemrész. Régen a vidéki magyar színházvilágban csak elváltva ismerték a fixfizetést, e helyett a begyűlt jövedelem felett aránylagosan osztzkodtak, amit P-nak hívtak, magyarul: »közkereset«-nek. Ha a vendégfogadó nagyterme megtelt közönséggel, akkor igazán örültek a színészek, mert a nagy bevétel nemcsak a direktort érdekelte, hanem őket is, lévén a fizetségük a bevételnek rájuk eső egyik része. És ezt a részt nevezték ők proporciónak, a proporcióra kapott előleg művészi neve pedig »majdli« volt. (L. o.). A P-t havonta kétszer osztották fel, szerepkör, tehetség és rangfokozat szerint és így természetes, hogy minden színész igyekezett egyéniségét fejleszteni és érvényesíteni, hogy minél magasabb osztalékban részesülhessen, amiből viszont az is következett, hogy a színészek között kifejlődött az összetartás tudata, az egymás megbecsülése, az idősebbek tisztelete, a színipálya iránt meghozandó minden áldozatkészség. A P. kifizetésénél számba jött az összes kiadások levonása és így megtörténhetett, hogy a tagok nem kaptak semmit, legfeljebb az igazgató kifizette egynémelyiknek a lakását, kosztját. A fizetésnél 3 osztály volt: I., II., III. osztály. Az I. osztályú 6 frtot, a II. 4 frtot, a III. és a kórus tagjai 2 frtot kaptak.

A háborúban, amikor sok minden megváltozott és amikor sokszor kerültek elő a lomtárból régen múlt idők ősdi rendszerei, visszatért a »proporcio« is. Igaz, hogy modern kiadásban, ezáltal a proporciót »egység«-nek nevezték, de a rendszer voltaképpen a régi és egy-két vidéki színházat kivéve, a legtöbb vidéki színházvilágban a tagok is részt kaptak a bevételből és a jövedelmük nagysága is attól függött (akárcsak Déryné idejében),

hogy mennyire érdeklődött a közönség a színházi előadások iránt. Ha táblás ház volt, akkor a színészek fizetése is nagyobb volt, ha pedig üres nézőtér előtt játszottak, akkor a heti osztzkodásnál kevesebb volt az egység. (V. ö. Egységre játszani. Fixum. Gáge.)

Proportionális (proporcio) színtársulat, azon társulat, ahol a tagok proporcióra (L. o.) működtek. Miután e téren sok visszaélés történt, a P.-sz. működése ellen a színészkongresszus 1877. dec. 6-án állást foglalt. »A Színpad« c. szaklap is élénk agitációt fejtett ki a túlkapások ellen. (1870. 7., 18., 21., 24. szám; 1872. 27., 30. szám. — Az utolsó P. sz. Várady Ferencé volt. (Lásd: »Pesti Hírlap«, 1886. szept. 4.)

Proporcióra (proporcio) játszani. Így mondták azon színészek működésére, akik közkeresetre, osztályos keresetre, tehát proporcióra szerződtek. (V. ö. Proportio.)

Proscénium (proscénium). Latinul nem a nézőtér, hanem a színpad előrésze, mert a hajdani színházban (még a 18. században is) az előkelőségek páholyait magára a színpadra építették. — Proscénium-páholy = a színpaddal szemközt levő páholy neve.

Protasevitz Benedek, az első magyar színtársulat művezetője, 1792. máj. elsejétől Kelemen László színtársulatának tagja volt. Lengyel származású borkereskedő volt eredetileg, régebben állítólag német színtársulatoknál működött. Egy alkalommal bevetődött a pesti magyar színészek próbájára, ott beavatkozott a rendezésbe, majd azt el is vállalta, amiről egy referáda is tanuskodik: »Magára vállalta ezen jószívű hazafi, hogy első májustól fogva 8 hetekig gondját viselendi (a társulatnak), minden pénz és jutalom kívánás nélkül a Teátrom kasszájának.« (Magyar Hírlap, 1792. 646. oldal.) P. azonban tulajdonképpen békebontó volt: a hatalmat magához akarta ragadni és ezért az első társulat pártra szakadt: egy része Kelemen ellen szegült, másik része P. mellé állott, úgy, hogy a belső egyenetlenség alattomban bár, de mindinkább nagyobb arányo-